

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V sredo 8. septembra (ranojesna) 1852.

List 72.

Devetnajste bukve Homerove Iliade.

(Dalje.)

Reče, pridruži si pak dva slavniga Nestora sina,
Ter Meriona, potem Filida Megita, Toanta,
Sina Krontoviga Likómeda, scer Melanipa.
Skupno se vsi podajo ti hip v Atrídovi šotor,
Pridno doveršijo tam po danih ukazih opravke.
Sedem obečanih trinožnih zberejo kotlov,
Dvanajst kónj, i desetkrat dva umijalnika svitla,
Dela umetnih žensk, brez madeža, spelejo sedem,
Osma pak je Brizeja hči, lepolična divica,
Ter zlatovine deset natehta talentov Odísej,
Ino koraci naprej, za njim z darovmi mladenči —
V sredo skupštine vse postavijo — in Agamemnon
Dvigne se. Taltibi pak, po glasu bogu podoban,
Tik vladarja stoji, deržeč merjasca naroči.
Atreja sin zdaj urnih rok se stegne po nožu,
Ki mu je visel zmir ob toku veliciga meča,
Ter pervence šetin merjascu obrije, i rame
Dvigne na kviško potem; molčeč Ahajci v okrogu,
Jako spodobi se, poslušajo kneza besedo,
Ki, proti nebu oči obrnjene, tako prisega:
»Pervi Kroníd, nar višji bogov, nar slavníši, čuj me,
Gea i Heli potem in Erinje, ktere čoveka
Ojstro predepsate tam ki tukaj krivo priseže!
Nikda se nisim jaz deklina Brizejke dotaknul,
Ne v priležbino slast, in ne v drugačno namembo;
Bivala v šotoru je nedotaknjena v izbici lastni.
Ako ni res, pošlite mi vse neskončne napake,
Ktere prisodite scer izustniku krive prisege!«

Reče in prasetu golt preseka z jeklam okrutnim,
Taltibi pak z vertečo roko ga v sivo valovje
Ribam verže v obéd. Potem se dvigne Ahilej,
In beseduje rekoč Argajcam boja želečim:

»Res je, o Cen, ti čuda napak čoveku nakloniš!
Nikdar Atreja sin bi v njedru mi tako zapalil
Serca ne bil, dekleta nikád uzal mi po sili,
Ti le, pogina vesel, si mnogimu dati namenil
Ljuto prenačljeno smert po verstah ahajskiga polka.
Pojdite jesti sedaj, potem pa se snidimo k bitvi.«

Tako junak in razpustí sobór nepokojni,
Urno razidejo vsi se, vsak na lastno brodovje,
Mirmidonci o tem obdajo skerbno darove,
Ter jih znesejo v brod Ahileja rajске podobe,
Spravši v predela jih, ter deklicam izbe volíjo,
Konje pa speljejo tje v konjišnico hlapci pravedni.

Brizeja hči, blešča lepota ko zlata Citera,
Vidši presunjeniga Patrokla z ojstrino jekla,
Pade o njemu na tla, zdihuje britko, i terga
Gerla mehkost, in nedrija kras, in lici cveteče,
Joka pa tak ihtí deklina bognjam enaka:

»Dragi mi Patroklos, nesrečnici mili prijatelj,
Živiga v šotoru sim zapustila tebe odidši,
Zdaj vernivši se les te mertviga najdem, o vodja!
Tako zadeva me zmir napaka kar za napako.
Moža, katerimu sta me mati in oče udala,
Zrela predertiga sim pred mestam z ojstro jeklenko,
Brate ljubljene tri, iz ravno te majke rojene,
Grozna uzela mi smert je istiga dneva pogube.
Ti pa si rah me tolašil, kér mi je hitri Ahilej
Moža umoril i grad razdjal je veljaka Mineta,

Rekši nevesto da boš me zaročil Ahileju slavnim,
Da popeljaš me v Ftio potem na jadreni ladji,
Ter mi napraviti češ med Mirmidonci ženitbo.
Obžalovala tedaj, tak miliga, vedno te bodem.«

Tako plaka, okrog zdihujejo druge ženice,
Po Patroku na vid, zares nad lastno nesrečo.
Njega, Ahileja, pak obdajo starosti ahajski,
Da b' otešal se proseč, — alj on zdihovaje se brani:

»Molim, ubogati ak bi hotli me dragi tovarši!
Ne ukazujte nikar, da serce bi s hrano tolašil,
Alj s pijačo poprej, britkost preveliko stori mi.
Jaz postiti se čem, terpeti do pozniga mraka.«

(Dalje sledí.)

Kdaj naj se seje.

Na tem, kdaj se seje, je veliko več ležeče, ka-
kor nekteri mislijo, ker po času setve se zlo ravna
rast in pridelk. Lahko se prezgodaj, lahko prepozno
seje; pravi čas zadene le skušeni kmetovavec.

Čeravno je pa treba, da se o setvi navadni čas
zadene, je vendar tudi vselej na to gledati, da se
seje, kadar zemlja ni presuha ne premokra, da je
čista plevéla, da se je po oranji dostojno vlegla.

Pri setvi ne pride na to, da se opravi po ka-
košnim dnevu pratike, ampak takrat naj se seje,
kadar se vse za to kaže. Zlasti pa je treba na to
gledati: kakošno je vreme. Vse sémena, ktere
pridejo ob vlažnim in gorkim vremenu v zemljo,
se veliko boljši sponašajo, kot take, ki so bile ob
merzlim, suhim, vetrovnim vremenu posejane.

Take dni, ko sever ali borja piše, naj se ni-
kar ne seje, ker je zrak presuh. Če pa veter vleče
od juga ali sončniga zahoda, je to nar bolji čas za
setev, ker je zrak tisti čas vlažen in gorak.

Kar ozimno (zimsko žito) vtiče, se zamore
sploh réči, naj se, kolikor je moč, zgodaj vseje,
zlasti v bolj merzlih krajih, da imajo koreninice še
časa dovelj, se pred zimo dovelj zrasti, da jih
zime srež ne pomori.

Skušnja je učila, da séme bolje kalí in da žito
po tem veselejši rase, če je bilo vsejano take dni,
ko je zjutraj ob zori zrak z vodenimi sopari v po-
dobi megle napolnjen bil.

Nar bolje pa kalí séme in se oponaša potem
žito, ako se seje zvečer, da čez noč pod milim
nebam leži in ga rōsa pomoči, drugo jutro pa naj
se zgodaj povleče. Sila škodljivo pa je, ako bi
setev ob mrazu ali slani čez noč na njivi obležala.

Pri jarim žitu in sploh poletnih sadežih se
mora pa setev po lastnosti zemlje in kraja, pa
tudi po lastnosti sadežev ravnati. Napčno bi bilo,
ako bi se, na priliko, ječmen v ilovnato zemljo
spomladi poprej vsejal, preden se ni zemlja dovelj
vgrela. Sočivje, kakor grah, bób in grahorica,
se mora pa vselej o pravim času saditi, če bi

tudi zemlja še mokra in merzla bila, ker sicer manj zernja nastavi in to tudi rado izpada, ako je bilo pozno vsejano. Ravno tako se tudi rado primeri s prepozno sejanim ovsam in jaro režjō.

Sploh pa velja po skušnjah poterjeno pravilo, da se mora čas setve po lastnosti zemlje ravnati; tako se mora, na priliko, ilovnata zemlja jeseni zgodaj, spomladi pozno, nasproti pa pešena zemlja jeseni pozneje, spomladi pa poprej kakor ilovnata obsejati.

Rahla lahka pešenka naj se spomladi seosebno zato zgodaj obseje, da pride rastlinam že zimsko mokrota na dobro; setev na ilovnati zemlji pa naj se v jeseni zato zgodaj opravi, da se rastline še pred zimo dobro okoreninijo, ker scer po zimski mokroti in zmerzlini pod zlo grejo, ako še slabo okoreninjene zima prehitī.

Poslednjič, kakor je že opomnjeno bilo, se mora čas setve po kraji ravnati, kjer se seje. Če je zrak kraja ojster in merzel, naj se seje v jeseni zgodaj, spomladi pōzno.

Nekteri kmetovavci ravnajo setev jarine in sploh pomladanskih sadežev po tem, kadar začne nektero germovje ali drevje zeleneti. To ni prazna misel, ker tako zelenjenje je gotovo znamenje, da se je zemlja že nekoliko ogrela. Velik razloček med pozno in zgodno setev vidimo seosebno na lanu; pozno sejani lan ni ne za seme ne za predivo tako dober, kakor zgodni.

Pozno sejana jarina in pa zgodaj vsejana ozimina daste veliko slame; s pōzno sejano ozimino in zgodaj sejano jarino pa se pridela več zernja.

Ogled nove kazenske postave

zoper hudodelstva, pregreške in prestopke.

Pervi dan tega mesca je po cesarskim patentu od 27. maja t. l. v djanje stopila nova postava, po kateri se imajo odslej v vsih cesarskih deželah, razun vojaške krajine, hudodelstva, pregreški in prestopki pokoriti ali kaznovati, in se za tega voljo kazenska postava imenuje.

36. del „Občnega državnega zakonika in vladnega lista“ zapopade v slovensko-nemškem jeziku celo postavo od konca do kraja, katero omisliti si priporočimo vsacemu, kteremu je za natanjčno znanje postavnih bukev (zakonika) mar *).

Ker pa se bo to le teško zgodilo, da bi si vsi naši bravci priporočeni zakonik kupili in je vendar vsim treba ali saj koristno postave poznati, bomo iz omenjenega patenta vzeli nar važniši reči, ktere zadevajo take hudodelstva, pregreške in prestopke, ki se po Slovenskem nar večkrat primerjajo, in tako soznani svoje rojake s poglavnimi rečmi, ktere vediti je tolikanj bolj potreba, ker „nikdo se ne more s tim izgovarjati, da mu postava ni znana bila“.

Lepo prosimo, da bi lastniki „Novic“ vsak list, ki naznanuje to postavo, dajali tudi drugim prebirati, da bi se vednost postave in dotičnih kazin zlo razširila med našimi Slovenci, čeravno živo želimo, da bi ne nas in nobenega naših bravev nikdar kakošna kazen ne zadela.

Ker pa je prevod kazenske postave iz nemškega v slovenski jezik tako dober, da boljši biti nemore v takem sila težkem delu, bomo naznanovali postave od besede do besede po izvornem jeziku patenta.

Razpade pa kazenska postava v dva poglavna razdelka; prvi razdelk obseže hudodelstva, drugi

*) Dobī se v bukvoprodajavnicah, ki »zakonike« prodajajo, menda za 1 fl. 12 kr. Vred.

pa pregreške in prestopke, ker ti so trojica vsih zoperstavnih del, kazni podverženih.

Začnemo s prvim delom:

Od hudodelstev.

Pervo poglavje 1. dela govori o hudodelstvih sploh.

§. 1. razlaga: kaj je hudodelstvo? in pravi: „K hudodelstvu je treba hudobnega naklepa. Hudoben naklep se pa ne šteje samo tikrat v krivico, kadar se je pred, ali pri začetju ali opušenju zlo (zleg), ki je s hudodelstvom združeno, na ravnost premislilo in sklenilo; ampak tudi, kadar se je iz družega hudobnega namena kaj začelo ali opustilo, iz česar zlo, ki je zavoljo tega nastopilo, večidel prihaja, ali saj lahko priti more.“

§. 2. našteje uzroke, o kterih odpade hudobni naklep, namreč:

- a) kadar je storivec popolnoma brez uma;
- b) ako je delo pri prenehovanju norosti (blaznosti) ob času norenja doprnešeno bilo, ali
- c) v polni pijanosti, ktero si je kdo brez namena na hudodelstvo naklonil, ali vkaki drugi zmoteni misli, v kteri se storivec ni zavedel svojega djanja;
- d) ako storivec še štirnajstega leta ni dopolnil;
- e) ako se je taka zmota pritaknila, ktera ni dala hudodelstva v djanji spoznati;
- f) ako je zlo prišlo iz naključbe, nemarnosti ali iz nevednosti, kake nasledke da djanje ima;
- g) kadar se je delo zgodilo po nepremagljivi sili, ali v pravični silobrani.

Silobran naj se pa samo tikrat za pravično ima, kadar se da iz kakšnosti oseb, časa, kraja, napada ali iz družih okolšin za terdno soditi, da se je storivec samo potrebne brambe poslužil, da bi odgnal od sebe ali družih krivičen napad na življenje, slobodo ali premoženje; — ali da je samo iz prepasti, bojazni ali strahu meje takošnjega branjenja prestopil. — Takošen prestop se pa zamore po okolšinah kakor kaznjivo djanje iz nemarnosti po odločbah družega dela te kazenske postave pokoriti (§. 335 in 431).

§. 4. veli: Hudodelstvo izhaja iz hudobije storivca ne iz lastnosti tistega, nad kterim se doprinese. Zatorej se hudodelstva doprinašajo tudi na hudodelnikih, brezumnih, otrocih, spijočih, in tudi na taci osebah, ki svojo škodo same zahtevajo ali va-njo privolijo.

§. 5. veli: da tudi tisti je hudodelstva kriv, kdor je z velevanjem, nasvetovanjem, podukom ali pohvalo, hudobno delo napeljal, nalaš priliko k njemu dal, k njega izpeljanju premisljema sredstva pripravil, zadržke odstranil, ali kakor si koli bodi na roko šel, pripomogel, za njega gotovo izpolnjenje si prizadjal; tudi tisti, kdor se je le poprej s storivcom zmenil zastran pomoči in podpore, ki mu jo ima po doprinešenem delu dati, ali zastran deleža na dobičku in koristi.

§. 8. veli: K hudodelstvu ni potreba, da se delo zares izpelje. Že poskus hudega djanja je hudodelstvo, da se je le hudobnež lotil kakega djanja, ktero k pravemu doprinešenju pelje; hudodelstvo pa se zgolj zavoljo nezmožnosti, ali ker je kak tuj zadržek vmes prišel, ali iz naključbe ni dognalo.

§. 9. veli: Kdor koga k hudodelstvu nagovarja, spodbada ali zapeljati skuša, je tikrat, kadar je njegovo nagibanje brez uspeha ostalo, kriv poskušenege zapeljevanja k temu hudodelstvu, in naj se v tisto kazen obsojuje, ki bi jo bilo izreči za poskus tega hudodelstva.

§. 11. pravi: Zavoljo misli ali notranjeg a namena, ako se ni nobeno zunanje hudobno djanje za-